

HRUBY RÉKA

BEISMERÉS VAGY TAGADÁS? A TERHELTI VALLOMÁS JELENTŐSÉGE

Absztrakt:

A büntetőeljárásban a büntetőjogi felelősség megítélése a tényállás megállapításán alapul, s a bizonyítás folyamata vezeti el a jogalkalmazót az igazsághoz. Az igazsághoz, mely alapján az ártatlan felmentésben részesül, a bűnöst cselekményéért szankcionálják. A terhelt vallomása a személyi bizonyítási eszközök egyike. Attól az eljárási szereplőtől származik, akiről a hatóságok megalapozottan vélik, hogy a büntetőeljárás tárgyát képező bűncselekmény elkövetője. A terhelt által tett vagy épp nem tett vallomás alapjaiban határozza meg az eljárás folyását és későbbi előrehaladását.

Kulcsszavak: büntetőeljárás, bizonyítás, terhelti vallomás, Miranda-figyelmeztetés

BEVEZETÉS

A büntetőeljárás a büntetőjogi felelősség feltárásának, elbírálásának módja, melynek célja a társadalmi rendet sértő cselekmények elkövetőinek tisztességes módon történő elszámoltatása.¹ A büntetőjogi felelősség megítélése a tényállás megállapításán alapul, s a bizonyítás folyamata vezeti el a jogalkalmazót az igazsághoz, amely alapján az ártatlan felmentésben részesül, míg a bűnöst cselekményéért szankcionálják.

A bizonyítás pedig egy megismerési folyamat, ami törvényben szabályozott eljárásrendben folytatható le, a múltban lezajlott cselekmények, körülmények felderítésére szolgál és melynek jogszerű lebonyolítása az eljáró hatóságok kötelezettsége.² A jogszerű formában lefolytatott bizonyítás hiányában pedig az eljárás megakad és így a büntetőjogi felelősségre vonás zsákutcába fut. De mit is értünk megismerési folyamat alatt? A megismerés elsősorban azon cselekményekre és következményekre irányul, melyek embertől származnak és az anyagi jog szerint tényállásszerűek vagy azok lehetnek, illetve bizonyos előzetes körülményekre, például a terhelt személyi körülményeire.³ A megismerés tehát a bizonyítás és végső soron a büntetőeljárás kulcseleme, sikerességén múlik magának az eljárásnak a diadala.

1. A TERHELTI VALLOMÁS HELYE A BIZONYÍTÁS SZABÁLYAI KÖZT

A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (a továbbiakban Be.) Ötödik része tartalmazza a processzusra irányadó főbb bizonyítási szabályokat, melyeket a jogszabály ötven szakaszban foglal össze. A Be. bizonyítással összefüggő rendelkezései alapján megállapítható, hogy a mai magyar büntetőeljárásban a bizonyítás tanainak sokféle irányzata közül a vegyes rendszer érvényesül. Ezen megközelítés szerint a bizonyítás célja az igazság kiderítése, s ahogy ezt a Be. 163. § (3) bekezdése is kiemeli, a döntés valóság-hű tényállásra való alapozása. A bíróság az eljárás során tehát minél magasabb bizonyítottsági szint elérésére törekszik, mely a lehető legközelebbi mértékben egyezik az igazsággal, a valósággal.⁴ A jogalkalmazónak az elé tárt bizonyítékok értékelése a vegyes rendszer alapján szabad mérlegelésén alapszik, mely mérlegelésnek kulcsfontosságú korlátja saját meggyőződése, „a gondolkodás törvényei és a tapasztalati tételek”.⁵ Ez a jogszabály 167. § (3)–(4) bekezdéseiben kerül kihangsúlyozásra, egyrészt azzal, hogy a bizonyítékoknak nincs törvényben előre meghatározott bizonyító erejük, másrészt pedig azzal, hogy a hatóság a

---

¹ BENCZE Mátyás: A kor színvonalán? - Az új büntetőeljárás kódex válasza a jelen kihívásaira. in *Pro Futuro*, 2018/3. 12.

² BÉRCES Viktor: A büntetőperbeli bizonyítás alapfogalmainak dogmatikai megközelítései a hazai jogtudományban. in *Iustum Aequum Salutare*, 2018/1. 21.

³ HÁGER Tamás: A tényállás megállapítása a büntetőperben, a tudati tények megjelenése a tényállásban. in *Jura*, 2017/1. 241.

⁴ ZSIROS Bettina: Tülbizonyítás mint az igazságkeresés egy anomáliája a büntetőeljárásban. in *Belügyi Szemle*, 2022/4. 673.

⁵ PUSZTAI László: *A modern büntetőeljárás jog kialakulása Magyarországon*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1994. 11.

bizonyítékokat egyenként és összességükben értékeli, a bizonyítás eredményét az így kialakult meggyőződése szerint állapítja meg. A 2017. évi XC. törvény indokolásában azonban röviden olvasható, hogy a Be. szövegében megjelenő „igazság” szó alatt a jogalkotó az anyagi igazság fogalmát érti.

A Be. 163. § (1) bekezdése szerint a bizonyítás azokra a tényekre terjed ki, amelyek a büntető és a büntetőeljárás szabályok alkalmazásában jelentősek, azonban az eljárás járulékos kérdéseinek elbírálásában jelentős tényekre is kiterjedhet. A bizonyítás tárgya tehát a jogi értelemben vett releváns tények köre. A tény kifejezés általános értelemben „a valóság folyamatában lezárt szakaszt alkotó esemény, jelenség, mozzanat; olyan, ami a valóságban előfordulhat vagy megtörtént”.⁶ Az, hogy mely tény bír az ügy eldöntése szempontjából relevanciával, a nyomozati szakaszban kevésbé egyértelmű, mégis elmondható, hogy az eljárási cselekmények már az ilyen korai pillanatokban is a bizonyítás elősegítését hivatottak szolgálni. A bírósági szakaszban az előbbihez képest jellemzően kikristályosodik a jelentős tények köre, és „csak azokra a tényekre kell a bizonyítást folytatni, amelyek a vádban szereplő cselekmény jogi megítéléséhez, valamint e releváns tények megállapításához szükségesek, és jelenti azt is, hogy az ítélet indokolásának ilyen tényekre kell kiterjednie”.⁷

A jogtudomány a jelentős tények többféle csoportosítását ismeri, melyek közül a dolgozatomban, a teljesség igénye nélkül a Be. bizonyítási szabályainak alapos bemutatásának céljából a bizonyítandó és a köztudomású tények párosát emelem ki. A törvény 163. § (4) bekezdése listázza, mit nem kell bizonyítani, e felsorolás egyik eleme a köztudomású tények halmaza. Nem kell bizonyítani továbbá azokat a tényeket, melyekről a hatóságnak hivatalos tudomása van, illetve amelyek valóságát a vádló, a terhelt és a védő az adott ügyben, együttesen elfogadja.

Lényeges rendelkezés a jogszabály 164. § (1) bekezdése, mely a bizonyítás alapvetéseit megfogalmazó Be. 7. §-ával összhangban mondja ki, hogy a vád bizonyításához szükséges tények feltárása, az alátámasztásukra szolgáló bizonyítási eszközök rendelkezésre bocsátása, illetve beszerzésének indítványozása a vádlót terheli. Ezzel a jogalkotó nyomatékosítja az olyan kiemelkedő alapelvek betartását, mint a bizonyítási teher, a funkciómegosztás és az önvádra kötelezés tilalma.

A Be. 165. § tartalmazza a bizonyítási eszközök taxatív felsorolását. A lista zárt, így a büntetőeljárásban nem lehetséges a releváns tényeket más módon bizonyítani. Ennek alapja az az általánosan elfogadott álláspont, hogy a hatályos felsorolás kimerítő jellegű, a gyakorlatban valójában nem is létezik más bizonyítási eszköz. Bár ezt a nézetet megalapozottnak tartom, nem zárom ki annak lehetőségét, hogy akár a technológia fejlődése miatt, akár a hétköznapi gyorsuló változása okán hamarosan a taxatív lista esetében is innovációra lesz szükség. Az is egyértelműnek bizonyul, hogy ahogy a jogrendszer egészében, úgy a büntető anyagi és eljárásjogban is esszenciális a jogbiztonság magasfokú érvényesülése, egy zárt felsorolás ilyen értelemben garanciális szereppel bír. A bizonyítási eszközök között az általános csoportosítás alapján megkülönböztethetünk személyi és tárgyi jellegűeket, melyekből a bizonyítandó tény megismerhetővé válhat. A differencia alapja a bizonyíték, a bizonyító tény eredete, mely a terhelt vallomása tekintetében egyértelműen személyi jellegű. Ehhez igazodva a jogalkotó a terhelt vallomását, mint bizonyítási eszközt a tanúvallomás és szakvélemény, vagyis a személyi bizonyítási eszközök között helyezi el.

A törvényben olvasható felsorolás olyan értelemben újszerű, hogy a terhelt vallomása korábban nem a második helyen szerepelt a bizonyítási eszközök között. Vajon ezzel kívánta felhívni a törvényalkotó a bizonyítási eszköz megnövekedett jelentőségére a figyelmet a Be. újra alkotásakor? A változtatás mögött rejlő megfontolás valódi oka ismeretlen, valószínűleg nem húzódik meg benne egy új dogmatikai tétel létrehozása a jogalkotó részéről.⁸ A Be. sorait böngészve leginkább kézenfekvő magyarázatnak az látszik, hogy ezt a sorrendiséget a személyi bizonyítási eszközök közti elhelyezés indokolja.

A terhelt vallomása rendkívül különleges szereppel bírhat a bizonyító tények tekintetében. Mire adott személyből terhelt válik, addigra a hatóságok legalább megalapozott gyanúval bírnak arra vonatkozóan, hogy ő követte el az általuk felderített bűncselekményt. Erre utal a Be. által létrehozott „bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy” eljárásjogi kategóriája is. Az ártatlanság vélelmének alapelvét nem sértve, érdemes figyelembe venni, hogy az előbbiekből adódóan valószínűnek mutatkozik, hogy a büntetőeljárás alanyai közül a terhelt az a személy, aki a büntetőeljárás tárgyát képező bűncselekmény elkövetéséről a legtöbb és legpontosabb információval, ismerettel rendelkezik. Ebből adódóan a terhelt vallomása a nyomozás irányait, a nyomozati cselekmények elvégzését alapvetően meghatározza. A terhelt

⁶ <https://mek.oszk.hu/adatbazis/magyar-nyelv-ertelmezo-szotara/kereses.php?kereses=t%C3%A9ny> (Letöltés dátuma: 2024. 07. 27.)

⁷ BH 2001. 458

⁸ ERDEI Árpád: Újtársak, találmányok, felfedezések a büntetőeljárás bizonyításban. in *Belügyi Szemle*, 2018/3., 14.

vallomásának jelentősége így nemcsak az ártatlanság vagy bűnösség kérdésében bír jelentőséggel, hanem az egyéb releváns körülmények tekintetében is, mint a saját személyi körülményei vagy a bűncselekmény elkövetésének egyéb részletei.⁹ Ez a vallomás így a gyakorlatban a bizonyítási eszközök közt fennálló egyensúlyt, egyenlőséget könnyedén felrúgja pótolhatatlan mivolta miatt.

A Be. 183. § (1) bekezdése alapján a terhelt vallomásának minősül a terhelt minden olyan, a büntetőeljárásban a terhelti figyelmeztetés utáni, bíróság, ügyészség vagy nyomozó hatóság előtt tett, illetve ezeknek címzett szóbeli vagy írásbeli közlése, amelyben a bizonyítás tárgyára vonatkozó tényről állít. Az angolszász jogrendszerrel eltérően a „vallomás” kifejezés használatának nincs determináló jellege a terhelti nyilatkozata tartalmát illetően.¹⁰ A terhelt vallomásában beismerheti és tagadhatja is a bűncselekmény elkövetését. Felmerül a kérdés, hogyan bízhatnak az eljáró hatóságok a terhelt szavában? Mennyi valóságtartalom fűződik az eljárásban gyanúsított, illetve vádolt személy vallomásához – annak tartalmától függetlenül?

A Be. rendelkezései között nem található olyan norma, mely a terhelt részére a büntetőeljárás során igazmondási kötelezettséget ír elő, azonban azt sem tartalmazza, hogy kifejezetten joga van hazudni. A terhelt vallomásának így legfőbb és mondhatni egyetlen korlátja a hamis vád tilalma, melyet a Be. 185. § (1) bekezdésének d) pontja úgy fogalmaz meg, hogy a terhelt más bűncselekmény elkövetésével hamisan nem vádolhat, kegyeleti jogot hamis tényállítással nem sérthet. A terhelt tehát nem köteles igazat mondani, de valótlan állításainak az előbbi mezsgyén belülről kell szorítkozniuk.

A Be. 183. § (2) és (3) bekezdése garanciális szabályokat tartalmaz a terhelt vallomástételével összefüggésben. A (2) bekezdés arról rendelkezik, hogy ha a terhelt vallomást kíván tenni, a vallomástétel lehetőségét biztosítani kell. A vallomástétel jog, ellenben nem kötelesség. Ez a gondolat a jogalkotó részéről nemcsak ebben a szabályban fedezhető fel, hanem meghatározó eleme a terhelti figyelmeztetésnek, melynek részleteire a későbbiekben térek ki. A (3) bekezdés szerint a terhelteket egyenként kell kihallgatni. Több terhelt esetén az önkéntes és befolyásolástól mentes nyilatkozattétel az egyes személyek számára csakis úgy biztosítható, ha kihallgatásuk külön történik.

A Be. 183. § (4) bekezdése kimondja, hogy a terhelt beismerése esetén – ha a törvény eltérően nem rendelkezik – be kell szerezni az egyéb bizonyítékokat is. A terhelt beismerő vallomása főszabály szerint tehát nem bír olyasfajta szupremáciával a bizonyítási eszközök között, hogy a hatóságok általi megszerzése esetén ne legyen szükség további bizonyítékokra. A jogszabály szövegéből így egyértelműen következik, hogy bár a terhelt vallomása – különösképpen a beismerése – valóban kiemelt jelentőségű a gyakorlatban, a büntetőeljárás eldöntésére önmagában nem alkalmas. Azt se szabad azonban elfelejteni, hogy a terhelt vallomástétele szigorú eljárásrendben történik, melynek csak maradéktalan betartása mellett válik bizonyítékként felhasználhatóvá a vallomás.

2. A TERHELTI KIHALLGATÁS KEZDETE ÉS A MIRANDA-FIGYELMEZTETÉSEK

Kihallgatás vagy meghallgatás? Két egyszerű igeikötő között a jogtudományban lényegi különbség van, éppen ezért a terhelt esetében sem megfelelő a meghallgatás kifejezés használata, legalábbis az elsőfokú eljárásban nem. A Be. szerint ugyanis a bíróság a másodfokú eljárásban a nyilvános ülésen a terheltet meghallgatja a büntetékiszabásnál releváns körülmények tekintetében.¹¹ Az eltérő szóhasználat abból adódik, hogy a jogalkotó az előző példával ellentétben az előkészítő ülés esetében a „kihallgatja” kifejezést használja. A különbségtétel alapja az lehetne, hogy a nyilvános ülésen bizonyítás csak korlátozott formában zajlik, azonban az előkészítő ülés is ezen eljárási formában folyik, így az igeikötők használata nem következetes. „A kihallgatás a leggyakoribb és a legjelentősebb nyomozási cselekmény, amely a Be. által meghatározott alakosságok és biztosítékok mellett a személyi jellegű bizonyítékok megszerzését szolgálja, és pedig azért, hogy a kihallgatott (gyanúsított, sértett, tanú) a bűncselekményről szerzett legjobb tudomásának megismerését teszi lehetővé.”¹² A terhelt kihallgatására az eljárás során több alkalommal is lehetőséget nyújt a jogszabály, így a fenti meghatározással ellentétben a kihallgatás nemcsak nyomozati cselekményként értelmezhető.

⁹ SZALAI András: A terhelt nyilatkozatának bizonyító ereje a hatékony védekezés szempontjából. in *Eljárásjogi Szemle*, 2016/2., 38.

¹⁰ SZALAI: *i.m.* 38.

¹¹ JUNG I Eszter: Gondolatok az előkészítő ülésről. In: JUNG I Eszter (szerk.): *Büntetőjogi Tanulmányok XX.* MTA Veszprémi Területi Bizottsága, Veszprém, 2020. 298.

¹² BÁRÁNY Boglárka: A büntetőeljárás kihallgatás és meghallgatás összehasonlítása. in *Belügyi Szemle*, 2015/2. 94.

Beszélhetünk gyanúsított kihallgatásról, melyet a Be. 385. §-ban ír le. A 385. § (1) bekezdése úgy rendelkezik, hogy ha a rendelkezésre álló adatok, illetve bizonyítási eszközök alapján meghatározott személy megalapozottan gyanúsítható bűncselekmény elkövetésével, őt a nyomozó hatóság, illetve az ügyészség a XXX. fejezet szerint gyanúsítottként kihallgatja. A bizonyítási cselekmények között sorolja fel a jogalkotó a 208. §-ban megtalálható helyszíni kihallgatás intézményét, mely vonatkozhat a terheltre és a tanúra egyaránt. A Be. 502. § (3) bekezdése az előkészítő ülésen teszi lehetővé a bíróság részére a terhelt kihallgatását, míg a Be. 522. § (1) bekezdés alapján az elsőfokú eljárásban a bizonyítási eljárás a vádlott kihallgatásával kezdődik. A terhelt ezeken túl a másodfokú eljárás során is kihallgatható, amennyiben bizonyításnak van helye. Az előbbiek közül a terhelt helyzetének szempontjából az előkészítő ülésen a bűnösségre kiterjedő és váddal egyezően tett beismerő vallomása – valamint ehhez társuló, a tárgyaláshoz való jogáról lemondó nyilatkozata – a legfontosabb, ugyanis ennek elfogadhatósága esetén a bíróság tárgyalás nélkül hoz bűnösséget megállapító ítéletet. A terhelt számára ez egyszerre lehet kedvező és előnytelen, jelentősége éppen ezért nem elhanyagolható.

A Be. 184-187. §-ai között találhatóak rendelkezések az eljárási cselekmény menetével összefüggésben, mely a fent leírt esetek mindegyikére vonatkozik általánosságban. A terhelt kihallgatása a törvény szövege alapján formális és érdemi részre tagolódik, akárcsak a korábbi 1998. évi XIX. törvény rendelkezéseiben.¹³ A kihallgatási formális része alatt a terhelt személyazonosságának megállapítását és a terhelti figyelmeztetések közlését, míg az érdemi rész alatt magát a vallomástételt értjük.

A jogalkotó a Be. 184. § (1) bekezdésében határozza meg a terhelti kihallgatás kezdetének pillanatát. A jogszabály akképp fogalmaz, hogy a terhelt kihallgatása személyazonosságának és elérhetőségének megállapításával és ellenőrzésével kezdődik. Ennek részletesebb magyarázatát a 184. § (2) bekezdése tartalmazza, mely felsorolja, hogy a terheltnek mely adatairól kell nyilatkoznia, amik személyét azonosítják és a vele történő kapcsolattartást biztosítják. A kihallgatás formális szegmense a terhelt személyazonosságának megállapításán túl felöleli a terhelti figyelmeztetést is, melynek jelentős szerepére a vallomás bizonyítékként való felhasználása terén már utaltam.

A terhelti figyelmeztetés a jogtudományban Miranda-elvként is ismert, mely az Amerikai Egyesült Államokban az 1966-os *Miranda v. Arizona* ügy kapcsán került kimondásra. Az eset terheltjének nevével fémjelzett szabály a terhelti jogok érvényesülésének elemi lépéseként nyilvánította ki, hogy a hatóság köteles a terheltet a kihallgatás kezdetén tájékoztatni a jogairól.¹⁴ A döntés alapján a Miranda-figyelmeztetés öt elemre bontható, melyeket a tájékoztatásnak tartalmaznia kell: a hallgatáshoz való jog; a terhelt által elmondottak ellene történő felhasználhatósága; a védővel való konzultáció joga; a rászoruló terhelt részére a kirendelt védőjével való egyeztetés joga és a jogainak érvényesítése az eljárás bármely szakaszában.¹⁵ Az aktuális szóhasználat szerint, szűkebb értelemben, ma már Miranda-elv alatt csupán a terhelt hallgatáshoz való jogára történő figyelmeztetést értjük.

A terhelti figyelmeztetéssel kapcsolatos gyakorlatot számos más döntés finomította tovább, annak érdekében, hogy az valódi szerepét betölthesse és ne csupán üres alkotmányos elv legyen. Így nem elég a terhelt számára felolvasni az említett felvilágosítást, a hatóságoknak ugyanis bizonyítaniuk kell, hogy a figyelmeztetés elhangzott és azt az érintett megértette, mivel vallomását ebben az esetben tartják teljesen elfogadhatónak.¹⁶ Ebből következett az is, hogy a tényleges megértés végett meghatározásra kerültek azok a személyi jellemzők és eljárással összefüggő kérdések, melyekből megállapítható, hogy a terhelt képes átlátni helyzetét, felismerni az esetleges joglemondásának következményeit. Ilyen személyi paraméterek többek között az érintett életkora, iskolázottsága, családi körülményei, míg a megvizsgálandó eljárási kérdések közé tartozik például a büntetőeljárás tárgyát képező bűncselekmény jellegének és a vádnak terhelt általi ismerete vagy a kihallgatás körülményei.¹⁷

---

¹³ JUNG I Eszter: A Miranda-figyelmeztetés helye és szerepe a magyar büntetőeljárásban. In: JUNG I Eszter (szerk.): *Büntetőjogi Tanulmányok XI.* MTA Veszprémi Területi Bizottsága, Veszprém, 2010. 62.

¹⁴ MEZŐ Annamária: A terhelt vallomásának szerepe a büntetőeljárásban. in *Debreceni Jogi Műhely*, 2012/3., 112.

¹⁵ ROGERS, Richard–HARRISON, Kimberly S.–SHUMAN, Daniel W.–SEWELL, Kenneth W.–HAZELWOOD, Liza L.: An Analysis of Miranda Warnings and Waivers: Comprehension and Coverage. in *Law And Human Behavior*, April 2007, Volume 31. 178.

¹⁶ HELMS, Jeffrey L.: Analysis of the Components of the Miranda Warnings. in *Journal of Forensic Psychology Practice*, 2007, Volume 7. 60.

¹⁷ Uo. 60.

A magyar jogtudomány számára korántsem ismeretlenek az általam ismertetett gondolatok, hiszen bizonyos elemei a terhelti figyelmeztetésnek már a büntetőeljárásról szóló 1973. évi I. törvényben is fellelhetők voltak.¹⁸ A hatályos szabályozásban szintén megtalálhatjuk a terhelti figyelmeztetés tartalmát, az eszközlésének módjához fűződő instrukciókat a Be. 185. § (1) bekezdésében. A Be. 185. § (1) bekezdése alapján személyazonossága ellenőrzése után a terhelttel ismertetni kell a jogait és figyelmeztetni kell arra, hogy nem köteles vallomást tenni, a vallomástételt, illetve az egyes kérdésekre történő válaszadást a kihallgatás folyamán bármikor megtagadhatja, de bármikor dönthet úgy, hogy vallomást tesz, akkor is, ha korábban a vallomástételt megtagadta; a vallomás megtagadása az eljárás folytatását nem akadályozza, és nem érinti a terhelt kérdezési, észrevételezési és indítványtételi jogát; ha vallomást tesz, bizonyítékként felhasználható, amit mond, illetve rendelkezésre bocsát; más bűncselekmény elkövetésével hamisan nem vádolhat, kegyeleti jogot hamis tényállítással nem sérthet.

A Be. 185. § (1) bekezdés a) pontja rendelkezik a Miranda-figyelmeztetés öt klasszikus eleme közül a hallgatás jogáról. A terheltnek joga van hallgatni a kihallgatás során, azonban tehet beismerő vallomást, vagy valahol a két véglet közt fellelhető tartalmú nyilatkozatot is. Utóbbi például akkor fordulhat elő, ha a kihallgatás során valamely kérdésekre megtagadja a válaszadást, míg bizonyosakra nem. A terhelt tulajdonképpen bármikor meggondolhatja magát, a vallomástétel megtagadása után is szabadon tehet vallomást vagy éppen a megkezdett vallomástételt sem köteles befejezni. A vallomástétel és hallgatás közti választás a terhelt eljárásbeli érdekei alapján dől el. Általánosságban elmondható, hogy a terhelt hallgatása esetén a hatóságok nem ártatlanságára következtetnek, nincs olyan eljárásjogi korlát, mely miatt ne lehetne a hallgatást a terhelt terhére értékelni.¹⁹ A hallgatás tehát nem biztosít semleges helyzetet a terhelt részére, s így a joggyakorlásból könnyedén hátránya származhat.²⁰ Az eljáró hatóság, különösen a nyomozati szakban a hallgatás jogára történő figyelmeztetést többféle módon is előadhatja, attól függően, hogy mi bizonyul előnyösnek az eljárási érdekek alapján. A figyelmeztetés hangneme sugallhatja, hogy a vallomástételt érdemes lenne megtagadni és épp ellenkezőleg azt is, hogy a terhelt a vallomástétel megtagadásával a védekezés egy módjáról mond le.²¹ Pont ezért érdemes lenne ez utóbbit a terhelti figyelmeztetés szövegének részévé tenni, hiszen a terheltnek mondhatni érdekében áll a legtöbb esetben vallomást tenni számos okból. Például a vádemelés előtt, vagy ahelyett számára kedvező ügyészi intézkedés történhet, továbbá a beismerő vallomást a bíróság enyhítő körülményként értékeli, valamint megnyitja az utat az ilyen esetekre szóló külön eljárások felé is, a terhelt tényleges ártatlansága esetén pedig tagadása segítheti a bizonyítással összefüggő eljárási cselekmények elvégzését.²² A beismerő vallomás megléte ezen túlmenően már az előkészítő ülésen lehetővé teszi az eljárás érdemi befejezését. Meglátásom szerint, a fentiek alapján kevés olyan eset merül fel, amikor a terheltnek valóban a hallgatás szolgálja az érdekeit a büntetőeljárásban.

A Be. 185. § (1) bekezdés b) pontja szintén a hallgatáshoz való joggal áll szoros összefüggésben. A terheltnek ugyanis elengedhetetlen tisztában lennie azzal, hogy a vallomástétel megtagadása nem akadályozza az eljárás előbbre vitelét. Hasonlóan lényeges az is, hogy a terhelt joggyakorlását a hallgatása nem érinti, ilyen értelemben a vallomástétel megtagadásából hátrány nem érheti.

A Be. 185. § (1) bekezdés c) pontja a terhelt vallomástétele esetén bír relevanciával az előző ponttal ellentétben. Amit a terhelt mond, illetve rendelkezésre bocsát, az felhasználható bizonyítékként, azonban nem feltétlenül ellene. Az „ellene” kifejezés kimaradása a mondatból arra irányul, hogy a terhelt által feltárt körülmények, nemcsak terhére, hanem javára is értékelhetők.²³

A Be. 185. § (1) bekezdés d) pontja a terhelt vallomásának a korábbiakban kifejtett abszolút korlátját tartalmazza. A hamis vád és a kegyeleti jog hamis tényállítással történő megsértése nem jogszerű, legyen bármilyen szorult helyzetben a terhelt. Bár a terhelti figyelmeztetés tartalmáról részleteiben ennyit olvashatunk a jogszabályban, a Miranda-elvek összes elemét fellelhetjük más helyen a törvényben. A terhelt jogait ugyanis a Be. 39. § (1) bekezdése tartalmazza, köztük a védő meghatalmazásának és a vele való ellenőrzés nélküli tanácskozás jogát is. A kirendelt védő szükségességéről és indítványozásáról a Be. 46. §-a rendelkezik,

¹⁸ JUNG: *i.m.* 2010. 60.

¹⁹ TÓTH Andrea Noémi–HÁGER Tamás: A terhelt vallomása a büntetőeljárásban bírósági szakaszában, egyes eljárási szabályok megítélése. *in Miskolci Jogi Szemle*, 2013/2. 85.

²⁰ Lásd: BÁRD Károly: A hallgatás ára. *in Fundamentum*, 2005/3. 5-16.

²¹ BÓCZ Endre–FINSZTER Géza: *Kriminálisztika joghallgatóknak*. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2008. 151.

²² MEZŐ: *i.m.* 113.

²³ JUNG: *i.m.* 2010. 61.

valamint alapelvi szinten is megjelenik a Be. 3.§-ában. A terhelt joggyakorlásáról szintén több helyen található szabályok a terhelti jogoktól kezdve, arra még a terhelti figyelmeztetésben is történik utalás a Be 185. § (1) bekezdés b) pont esetében.

A 185. § további bekezdései a terhelti figyelmeztetés eszközlésének részleteiről adnak utasításokat a hatóságok részére. A Be. 185. § (2) bekezdése meghatározza, hogy a figyelmeztetést a nyomozás, az első- és másodfokú eljárás folyamán megvalósuló első kihallgatáskor kell közölni a terhelttel. Amennyiben újabb bűncselekmény elkövetésével történő gyanúsítás történik, a figyelmeztetést is meg kell ismételni. Lényeges a 185. § (3) bekezdése, mely kimondja, hogy a terhelti figyelmeztetést és az arra adott választ jegyzőkönyvbe kell venni. Ahogy arra a Miranda-figyelmeztetések rövid ismertetése során utaltam már, az eljárásjogi jogintézmény célját akkor képes beteljesíteni, amennyiben azt a hatóságok következetesen alkalmazzák és a terhelt annak tartalmát kétséget kizáróan és teljeskörűen megérti. A magyar büntetőeljárás ezt a jegyzőkönyvbevétellel kívánja garantálni, melynek elmaradása súlyos jogkövetkezménnyel jár: bizonyos kivételektől eltekintve a terhelt vallomása ez esetben bizonyítási eszközként nem vehető figyelembe. A főszabálytól való eltérésre a Be 185. § (4) bekezdése alapján két lehetőséget ad a törvény. Az első esetben a terhelt folytatólagos kihallgatáson van jelen a védőjével és az eljárás során korábban már részesült terhelti figyelmeztetésben. A második esetben a terhelti figyelmeztetés a kihallgatás során később hangzik el és vallomását a terhelt ezután is fenntartja. Kitűnik, hogy a Be. 185. § (4) bekezdés a) és b) pontjaiban megnevezett kivételek tekintetében a terhelt végső soron a figyelmeztetés tartalmának ismeretében tesz vallomást vagy azt később az alapján tartja fenn.

A Miranda-figyelmeztetés szerepe tagadhatatlanul kiemelkedő a büntetőeljárásban. Garanciális jellege nemcsak a terhelti joggyakorlást mozdítja elő, hanem ennek okán alapjaiban befolyásolja az eljárás alakulását. Bár tekinthető a kihallgatás formális részének is, meglátásom szerint akár egyfajta válaszvonalként is felfogható, hiszen a terhelti figyelmeztetés az a jogintézmény, mely elválasztja a felhasználható és a fel nem használható terhelti vallomást, illetve meghatározhatja, hogy a terhelt miképpen dönt: tagad, hallgat vagy beismer.

3. A KIHALLGATÁS ÉRDEMI RÉSZE: A VALLOMÁSTÉTEL

A személyazonosság megállapítása és a terhelti figyelmeztetés elhangzása után lép át a kihallgatás az érdemi vallomástétel szakaszába. A jogalkotó a Be. 186. §-ban részletezi a vallomástétel folyamatát. A 186. § (1) bekezdése szerint a figyelmeztetés közlését követően a terheltet személyi, családi és vagyoni körülményeiről kell megkérdezni. Ennek oka több oldalról megfogható, hiszen ezek a büntetés kiszabásánál jelentőséggel bírhatnak, enyhítő körülményként szolgálhatnak. Idetartoznak például a terhelt családi és egészségi állapota vagy jövedelmi viszonyai. Ezek megkérdezése után a Be. 186. § (2) bekezdés arról rendelkezik, hogy a terheltnek módot kell adni arra, hogy vallomását összefüggően előadhassa, ezután intézhetők hozzá kérdések. Ha a terhelt vallomása a korábbtól eltér, ennek okát tisztázni kell.

A terhelt vallomása a gyanúsított kihallgatás során alapvetően négyféle lehet: beismerő, részleges beismerő, teljes feltáró jellegű beismerő vagy tagadás.²⁴ Az egyszerű beismerés esetén a gyanúsított csak a bűncselekmény elkövetésére irányuló kérdésekre ad igenlő választ, a részleges beismerés esetén pedig csak a tényállás bizonyos részei tekintetében tesz beismerést.²⁵ Ehhez képest a teljes feltáró jellegű beismeréssel a tényállás minden lényeges eleméről részletes vallomást tesz és a hatóság által feltett kérdésekre is kimerítően válaszol.²⁶ A tagadás természetesen azt jelenti, hogy nem ismeri el a bűncselekmény elkövetését és ennek megerősítésére vagy további információt szolgáltat vagy nem tesz nyilatkozatot.²⁷ Hasonlóan alakulnak ezek a kategóriák az elsőfokú bírósági tárgyaláson tett vallomás esetén is, azonban ott még a ténybeli és bűnösségre kiterjedő beismerés alapján is van különbség. Ennek relevanciája abban is megmutatkozik, hogy bizonyos eljárásjogi jogintézmények alkalmazásához szükséges a bűnösségre kiterjedő beismerés is, ilyen például az előkészítő ülésen váddal egyezően tett, bűnösségre kiterjedő beismerő vallomás és a tárgyaláshoz való jogról lemondás elfogadása, illetve az egyezség jóváhagyása.

---

²⁴ BÉRCES Viktor: A terhelt vallomásának értékelése és a beismerő vallomás jelentősége, különös tekintettel a hazai joggyakorlatra. in *Kúriai Döntések*, 2023/1. 181.

²⁵ Uo. 181.

²⁶ Uo. 181.

²⁷ Uo. 181.

A Be. 186. § (3) bekezdése szabályozza a kihallgatáson alkalmazott kérdezői technikák során betartandó korlátozásokat. A 186. § (3) bekezdés szerint a terheltnek nem tehető fel olyan kérdés, amely a választ magában foglalja vagy a feleletre útmutatást tartalmaz; a törvénnyel össze nem egyeztethető ígéretet tartalmaz vagy valótlan tény állítását foglalja magában.

A Be. XXX. fejezetében található utolsó, 187. § a terhelt vallomásának felhasználhatóságáról szól, amennyiben az egy másik eljárási pozícióból ered vagy azt más ügyben tette. A törvény 187. § (1) bekezdése alapján a terheltnek az ügyben korábban tett vagy más ügyben tanúként tett vallomása akkor használható fel, ha a tanúvallomásról készült jegyzőkönyvből a tanúzási figyelmeztetés és az arra adott válasz egyértelműen kitűnik. Az eljárási szabályok betartása tehát ekkor is elengedhetetlen, akárcsak a 187. § (2) bekezdés esetében, amikor a terhelt más ügyben tett vallomásának felhasználhatóságáról szól a jogszabály.

ZÁRÓ GONDOLATOK

A büntetőeljárás a társadalomra veszélyes cselekmények elkövetőinek felelősségre vonására szolgál, melynek során az eljárás alá vont személy ártatlanságának vagy bűnösségének megállapítása bizonyítékok értékelésén alapszik. A jog által meghatározott keretek között lefolytatott bizonyítási eljárás a büntetőeljárás eredményességének kulcsfontosságú összetevője, melynek hiányában az eljárás ellehetetlenül. A Be. részletesen szabályozza a bizonyítás menetét és módját, mely biztosítja annak jogszerűségét és meghatározza a valósághű tényállás megállapításához vezető utat. A jogszabály kimerítően sorolja fel a bizonyítási eszközöket, melyek között tárgyi és személyi jellegűeket különböztetünk meg. A terhelt vallomása az utóbbi kategóriába tartozik, mivel a bizonyíték forrása maga a bűncselekményt potenciálisan elkövető személy.

A terhelt nyilatkozatai korántsem mellékesek a büntetőeljárásban. Ezek közül kiemelkedik a vallomás, mely lehet beismerés és tagadás egyaránt. A terhelti vallomás tartalmától a büntetőeljárás előrehaladása és további kimenetele alapvetően függ. A beismerő vallomás már a nyomozati szakban kedvező ügyészi intézkedések alkalmazását teszi lehetővé, sor kerülhet egyezség létrehozására vagy később a bírósági szakaszban az eljárás előkészítő ülésen történő befejezésére. A terhelt számára tehát több szempontból is előnyös lehet a beismerő vallomás megtétele, ám fontos kiemelni, hogy ez csupán joga és nem kötelessége. Annak érdekében, hogy a terhelt átlássa beismerésének következményeit, a hatóság eljárását a Be. garanciális szabályokkal bátyázza körbe. Alapvetően ilyen az ártatlanság védelme, az önvádra kötelezés tilalma és a bizonyítási teher eloszlása is. Ehhez kötődően a terhelti jogok érvényesülésének biztosítékai kidolgozott módon jelennek meg a bizonyítási eszközök szabályai között is.

A terhelt vallomását a hatóság kihallgatásával szerzi be, mely eljárási cselekmény keretében az eljáró szerv az érintett személytől a bűncselekmény elkövetésével összefüggő információkat igyekszik megtudni. A kihallgatás formális és érdemi részre különül. Míg az előbbi a terhelt személyazonosságának megállapítását szolgálja, addig az érdemi fázisban maga a vallomástétel zajlik. A két rész között egyfajta válaszvonalat képez a terhelti figyelmeztetés, a jogtudományban használt elnevezésén a Miranda-elv. A figyelmeztetés funkciója, hogy a terhelt a számára érthető módon tájékoztatást kapjon jogairól. A Be. 185. § (1) bekezdése rendelkezik a terhelti figyelmeztetés hatályos kötelező tartalmáról. A hatóság figyelmezteti a terheltet arra, hogy nem köteles vallomást tenni, a vallomástételt bármikor megtagadhatja; hogy a vallomástétel megtagadása az eljárás folyását nem akadályozza és jogainak gyakorlását nem érinti; hogyha vallomást tesz az bizonyítékként felhasználható, valamint más bűncselekmény elkövetésével hamisan ne vádolhat, kegyeleti jogot hamis tényállítással nem sérthet. A terhelti figyelmeztetés elmaradása súlyos eljárási szabálysértés, ebben az esetben a vallomás bizonyítékként nem használható fel. A terhelt vallomásának különlegessége abban rejlik, hogy attól az eljárásbeli szereplőtől ered, aki a legnagyobb valószínűséggel képes a hatóság előtt feltárni a büntetőeljárás szempontjából jelentős tényeket. Bár a „bizonyítékok királynője” jelző az elmúlt korok homályába vész, a modern büntetőeljárásban is kulcsfontosságú, hogy a terhelt milyen tartalmú vallomást tesz vagy éppen nem tesz.

A terhelt vallomása a személyi bizonyítási eszközök egyike. Különlegessége abban rejlik, hogy attól az eljárási szereplőtől származik, akiről a hatóságok megalapozottan vélik, hogy a büntetőeljárás tárgyát képező bűncselekmény elkövetője. A terhelt személyét számos bástya öleli körül a Be.-ben, igyekezve ezzel előmozdítani jogainak gyakorlását. A terhelt által tett vagy épp nem tett vallomás alapjaiban határozza meg az eljárás folyását és későbbi előrehaladását. A terhelt vallomása egyszerre segítheti és hátráltathatja a büntetőeljárást, míg magának az érintettnek sem minden esetben könnyű elhatározás a vallomástétel vagy annak megtagadása. Bár a mai jogi környezetben a terhelt vallomása már levetkőzte a bizonyítékok királynője jelzőt, jelentősége napjaink gyakorlatában is vitathatatlan. Kiemelt rendeltetését azonban csak akkor képes

betölteni bizonyítási eszközként, ha a terhelt vallomásának megszerzése a jogszabály által meghatározott szigorú eljárásjogi feltételek teljesülésével történik.

FORRÁSJEGYZÉK

- [1.] BÁRÁNY Boglárka: A büntetőeljárás kihallgatás és meghallgatás összehasonlítása. in *Belügyi Szemle*, 2015/2.
- [2.] BENCZE Mátyás: A kor színvonalán? - Az új büntetőeljárás kódex válasza a jelen kihívásaira. in *Pro Futuro*, 2018/3.
- [3.] BÉRCES Viktor: A büntetőperbeli bizonyítás alapfogalmainak dogmatikai megközelítései a hazai jogtudományban. in *Iustum Aequum Salutare*, 2018/1.
- [4.] BÉRCES Viktor: A terhelt vallomásának értékelése és a beismerő vallomás jelentősége, különös tekintettel a hazai joggyakorlatra. *Kúriai Döntések*, 2023/1.
- [5.] BH 2001. 458
- [6.] BÓCZ Endre–FINSZTER Géza: *Kriminalisztika joghallgatóknak*. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2008.
- [7.] ERDEI Árpád: Újítások, találmányok, felfedezések a büntetőeljárás bizonyításban. in *Belügyi Szemle*, 2018/3.
- [8.] HÁGER Tamás: A tényállás megállapítása a büntetőperben, a tudati tények megjelenése a tényállásban. in *Jura*, 2017/1.
- [9.] HELMS, Jeffrey L.: Analysis of the Components of the Miranda Warnings. in *Journal of Forensic Psychology Practice*, 2007, Volume 7.
- [10.] <https://mek.oszk.hu/adatbazis/magyar-nyelv-ertelmezo-szotara/kereses.php?kereses=t%C3%A9ny> (Letöltés dátuma: 2024. 07. 27.)
- [11.] JUNGI Eszter: A Miranda-figyelmeztetés helye és szerepe a magyar büntetőeljárásban. In: JUNGI Eszter (szerk.): *Büntetőjogi Tanulmányok XI*. MTA Veszprémi Területi Bizottsága, Veszprém, 2010.
- [12.] MEZŐ Annamária: A terhelt vallomásának szerepe a büntetőeljárásban. in *Debreceni Jogi Műhely*, 2012/3.
- [13.] PUSZTAI László: *A modern büntetőeljárás jog kialakulása Magyarországon*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1994.
- [14.] ROGERS, Richard–HARRISON, Kimberly S.–SHUMAN, Daniel W.–SEWELL, Kenneth W.–HAZELWOOD, Liza L.: An Analysis of Miranda Warnings and Waivers: Comprehension and Coverage. in *Law And Human Behavior*, April 2007, Volume 31.
- [15.] SZALAI András: A terhelt nyilatkozatának bizonyító ereje a hatékony védekezés szempontjából. in *Eljárásjogi Szemle*, 2016/2.
- [16.] TÓTH Andrea Noémi–HÁGER Tamás: A terhelt vallomása a büntetőeljárásban bírósági szakaszában, egyes eljárás szabályok megítélése. in *Miskolci Jogi Szemle*, 2013/2.
- [17.] ZSIROS Bettina: Túlbizonyítás mint az igazságkeresés egy anomáliája a büntetőeljárásban. in *Belügyi Szemle*, 2022/4.